

Viti i IX-të i Botimit, Nr.2,
Dhjetor 2018

EFEKTET E EMIGRICIONIT MBI VARFËRINË, PABARAZINË DHE FORMIMIN E KAPITALIT HUMAN NË SHQIPËRI

Manuela Meçe*, Entela Kaleshi**

*Departamenti Shkencave Ekonomike, Fakulteti i Shkencave të Aplikuara dhe Ekonomike, Albanian University

** Fakulteti Shkencave Sociale, Universiteti Tiranës

[Adresë kontakti:](mailto:m.mece@albanianuniversity.edu.al) m.mece@albanianuniversity.edu.al

Përmbledhje

Shqipëria ka një nga normat më të larta të emigracionit në botë, 3.3 emigrantë për 1,000 njerëz, dhe sipas Departamentit të Çështjeve Ekonomike dhe Sociale të OKB-së ka më shumë se 1.25 milion emigrantë shqiptarë. Në vitin 2010 Shqipërisë iu mundësua lëvizja e lirë pa viza në zonën Shengen dhe kjo ndikoi edhe në rritjen e numrit të migrantëve dhe kalimin e kufijve, veçanërisht nëpër kufirin tokësor midis Greqisë dhe Shqipërisë. Kjo lëvizje e kalimit të kufijve ishte për shumë vite një nga rrjedhjet më të mëdha të migracionit të parregullt në gjithë kufirin e jashtëm të BE.

Megjithëse gjatë viteve të fundit ka një rritje të numrit të emigrantëve të kthyer, qytetarët shqiptarë vazhdojnë të emigrojnë dhe vërehet një rritje e numrit që prej vitit 2014 duke patur një tendencë të re, kërkimin e azilit në shtetet anëtare të BE-së. Sipas të dhënave të EUROSTAT, rreth 65,000 shqiptarë kanë kërkuar azil në BE gjatë vitit 2015, dhe 55,000 prej tyre kanë kërkuar azil në Gjermani, gjysma e tyre i përkasin grupmoshës 18-34 vjeç, por 99% e kërkesave të azilit shqiptar janë refuzuar nga vendet evropiane. Për shkak të kushteve të vështira ekonomike dhe të jetesës në Shqipëri, tregu i punës në Shqipëri është ende i pambrojtur dhe ndikon në rrjedhat e vazhdueshme të emigrantëve nga Shqipëria në tregjet më të zhvilluara të punës të vendeve të tjera. Këto flukse migratore lidhen drejtpërdrejt me zhvillimin e tregut të punës, sidomos nivelin e papunësisë dhe varfërisë.

Emigracioni në Shqipëri ka një ndikim të madh në zhvillimin e vendit dhe mbi varfërinë në disa nivele. Ai ka efekt tek individët dhe familjet e tyre, ndikon në vendin e origjinës dhe në vendin destinacion, dhe po ashtu dhe në ekonominë kombëtare. Në një nivel individual migrantët përfitojnë ekonomikisht nga lëvizjet e tyre, migrimi i tyre çon në mundësi punësimi dhe të ardhura më të mira; në nivelin e ekonomisë familjare në vendin e origjinës

emigrimi ul varfërinë në familje, kontribuon pozitivisht në krijimin e kapitalit njerëzor dhe përmirëson kushtet e arsimit dhe të kujdesit shëndetësor. Migrimi ka gjithashtu efekte në nivel kombëtar, duke sjellë ndryshime pozitive në ekonominë kombëtare.

Fjalë çelës: *emigracioni, zhvillimi, fluksi migrator, punësimi, kapitali njerëzor.*

EFFECTS OF MIGRATION ON POVERTY, INEQUALITY, AND HUMAN CAPITAL FORMATION IN ALBANIA

Abstract

Albania has one of the world's highest emigration rates, relative to its population, at 3.3 migrants per 1,000 people, and a total migrant population of more than 1.25 million in 2014, according to UN Department of Economic and Social Affairs data. In 2010 Albania was granted with visa-free travel to the Schengen area and this also affected the crossing of the borders and the circular migration across the land border between Greece and Albania was for many years, one of the most significant irregular migratory flows across the EU's external borders.

Although during the last years it is observed an increase number of return migrants, Albanian citizens continued to migrate and it is observed an increase of the number during 2014, and the new trend now is requesting asylum in EU member states increased during 2014. According to EUROSTAT data show that 65,000 Albanians applied for asylum in 2015, 55,000 of them sought asylum in Germany and 99% of Albanian asylum requests have been refused from European countries, half of them belong to the age group 18 – 34 years old. Due to the poor economic and living conditions in Albania, the labour market in Albania is still vulnerable and it affects the on-going migrant flows from Albania to the most developed labour markets of other countries. These migrant flows are directly linked with labour market development especially level of unemployment and poverty.

Migration in Albania has major development impact and poverty implications in several levels. It has effects for individuals and their families, for origin and destination countries, and the national economy. At the individual level it shows that migrants benefit economically from their movements, their migration leads to better employment opportunities and

Manuela Meçe, Entela Kaleshi

income; at the household level in the home country migration reduces poverty at the family level and positively contributes to human capital formation, and improving education and healthcare conditions. Migration also has effects at the national level, bringing positive changes to the national economy.

Key words: *development, employment, human capital, migration, migratory flows.*

1. HYRJJE

Sot po jetojmë në një epokë që migrimi është një nga kryefjalët e shumicës së diskutimeve në nivel lokal, kombëtar dhe ndërkombëtar. Nxitur nga konfliktet politike dhe ushtarake, presionet dhe zhvillimet që po pësojnë ekonomitë e vendeve duke u bërë gjithnjë e më të globalizuara, ndryshimet klimatike dhe dëshira për një jetë më të mirë, më shumë njerëz se kurrë po lëvizin dhe jetojnë përtej kufijve të vendit ku ata kanë lindur.

Sistemet sociale janë në lëvizje, ato evoluojnë dhe ndryshojnë vazhdimisht përmes proceseve të brendshme dhe për shkak të kontaktit të tyre me mjedisin dhe kulturat e tjera. Asnjë shoqëri nuk ka qenë ndonjëherë apo do të jetë krejtësisht e ngrirë, edhe pse disa kultura shihen si jo elastike, ndërsa të tjera janë karakterizuara nga ndryshime të shpejta. Emigracioni është bërë një faktor shumë i rëndësishëm në dinamikat shumëkulturore që vë në lëvizje shoqërinë dhe sjell ndryshime ekonomike, sociale dhe kulturore. Emigracioni lëviz njerëzit, ndryshon shoqërinë dhe sistemet sociale dhe e bën botën të duket më e vogël dhe më shumë shumëkulturore.

Politikat e migracionit të Republikës së Shqipërisë janë rregulla, strategji dhe dokumente të ndryshme të pasqyruara në ligjet dhe vendimet e hartuara dhe të miratuara për këtë qëllim, në përputhje me politikat e migracionit në përgjithësi dhe me rregullat e migracionit të BE-së, duke synuar minimizimin e kostove të migracionit dhe optimizimin e përfitimeve, si për migrantët dhe vendet, nëpërmjet menaxhimit të rrjedhave migratore, duke garantuar të drejtat themelore të njeriut dhe liritë e emigrantëve, luftën kundër migrimit ilegal etj.

Gjithë struktura e dokumenteve bazë ligjore të migracionit në vetvete përbëhet nga politikat e dokumenteve të udhëtimit, politika e vizave, politika e pranimit, politika e punësimit, politika e qëndrimit, politika e ribashkimit familjar, politika e të miturve të pashoqëruar, politika e luftës kundër migracionit ilegal, duke përfshirë hyrjen ilegale, qëndrimin e paligjshëm, punësimin e paligjshëm, martesën për qëllime migrimi, politikën e mbrojtjes së të drejtave dhe lirive themelore të migrantëve, dhe mbrojtjen e të dhënave personale dhe politikën e integritetit të migrantëve.

Në një vend si Shqipëria që është prekur shumë nga emigracioni, vërehet se rrjedhja e burimeve

njerëzore redukton produktivitetin socio-kulturor, ndërsa në vendet pritëse, emigrantët përballen me sfidën për të përshtatur sistemin e tyre të origjinës me vlerat dhe normat kulturore, me kodet sociale të vendit pritës, të cilat shpesh janë shumë të ndryshme nga ato të vendit të tyre të origjinës. Ajo që ndodh më shpesh është që këta emigrantë, si një përgjigje ndaj asimilimit të kulturës së tyre, bëjnë një rregullim të pjesshëm të kulturës së tyre duke u përshtatur në një mjedis të ri kulturor dhe vazhdojnë ndërkohë ruajtjen e lidhjeve që kanë me atdheun e tyre, duke forcuar lidhjet dhe marrëdhëniet familjare me përdorimin e mjeteve të reja të komunikimit.

Emigracioni ka sjellë një ndikim të madh në zhvillimin e kapitalit human në Shqipëri. Punësimi i emigrantëve shqiptarë në ekonomitë e zhvilluara të vendeve pritëse i ka pajisur ata me një kulturë të përgjithshme të menaxhimit të punës, të etikës në punë, njohuri për sektorë të rinj të ekonomisë, njohuri mbi teknikën dhe teknologjinë e fundit. Rikthimi i tyre gjatë viteve të fundit në ekonominë shqiptare shoqërohet dhe me transferimin e këtyre aftësive dhe njohurive që ata kanë marrë gjatë kohës që kanë jetuar dhe punuar në migracion.

2. RISHIKIM I LITERATURËS

Në fushën e migrimit studimet për lidhjen midis migrimit dhe faktorëve të tjerë socialë, siç janë: varfëria, pabarazia dhe kapitali njerëzor, janë fokusuar shumë gjatë viteve të fundit, për shkak se lëvizjet e popullsisë në një botë të globalizuar dhe të mbushur me mundësi të mëdha lëvizje janë intensifikuar dhe rrjetet sociale janë shtuar [4]. Disa studiues e konsiderojnë globalizimin si një forcë që dëmton identitetin kombëtar [7], ndërsa të tjerë argumentojnë se zhvillime të tilla përforcojnë ndjenjat kombëtare [15]. Ndërveprimet kulturore vërehen në forma dhe përmbajtje të ndryshme, dhe tashmë siç thotë gazetari Tomas Friedman “Bota është bërë e sheshtë”. Migrimi thjeshton bërjen të mundur të gjërave të reja edhe te popullata pritëse, edhe tek ajo migruese, elemente të cilat shpesh mikpritën, por shpesh edhe injorohen dhe sulmohen. Ai vepron si një katalizator për të sjellë ndryshime kulturore sepse emigrantët janë shpesh të pakënaqur me zhvillimet kulturore në zonën e ‘tyre’ të veprimit.

Emigrantët humbasin vlerat e përbashkëta, traditat, këngët amtare, gjuhën, kuzhinën e tyre, [1], si edhe statusin social, marrëdhënie të rëndësishme, dhe në disa raste, të sigurisë financiare [16] gjatë periudhës që ata jetojnë në vend tjetër. Ndërkohë që, nëse analizojmë edhe raste emigracioni masiv (kur emigrantët shpesh largohen bashkë me familjet e tyre) në periudha të ndryshme sociale për një vend, ky proces përfshin edhe humbjet e shumë elementeve të rëndësishme për këta njerëz në kulturën amtare që ata braktisin, të tilla si lidhjet familjareve dhe lidhjet me njerëzit argumenton [10]. Përveç kësaj, emigrantët mund të humbasin edhe funksionet që kanë mbajtur në vendin e tyre të lindjes, si dhe ndjenja të tilla si siguria dhe lidhjet me të tjerët [9]. Ata humbasin një “botë të

tyren” që u jepte ndjenjën e sigurisë dhe sesi të drejtonin në jetën e tyre [11].

Ndërkohë, në ato raste që një njeri në një situatë të tillë të humbjes së identitetit të tij, mund të çojë deri në humbjen e gjuhës amtare [13]. Mësimi i një gjuhë të re do të thotë që të përfshihen në brendësimin e vlerave dhe idealeve të reja që kanë ndikim në zhvillimin e identitetit të dikujt. Mehta [12] argumenton se ndryshimi kulturor dhe situatat e reja në të cilat gjenden emigrantët, rritin rrezikun e çrregullimeve në zhvillimin e identitetit të tyre për shkak të brendësimit të normave të reja kulturore. Një emigrant në procesin e integritit në kulturën pritëse gjendet përballë sfidave të tilla që e etiketojnë atë si “minoritet”, “të huaj”, dhe “emigrant”, që në gjuhën e atij vendi shpesh ka dhe një tingëllim negativ. Sigurisht, shkalla sa dhe si këto humbje të identitetit ndodhin, ndryshon gjerësisht, në varësi të rrethanave të emigrimit, personalitetit të personit dhe dallimit që mund të ekzistojë midis kulturave të origjinës dhe asaj pritëse. Por edhe pse është e pranuar nga të gjithë që emigrantët përshtaten dhe integrohen me kulturën e vendit pritës të tyre, është gjithashtu e pranueshme që emigracioni përbën një kërcënim ndaj identitetit kombëtar të vendit pritës.

Një vend që ka një fluks të madh të emigrantëve, has në vështirësi të shumta si pasojë e largimit të forcës punëtore, dhe veçanërisht asaj në moshë të re, duke sjellë pasoja shumë të mëdha në kapitalin human të një vendi. Studiues, ekonomistë, teoricienë dhe autorë të ndryshëm bashkohen me idenë që kapitali human ka një rëndësi të veçantë për zhvillimin e çdo sektori në një vend të caktuar. Nëse institucionet zotërojnë punonjës profesionistë, të kualifikuar dhe të ndërgjegjshëm në atë çfarë bëjnë, atëherë shanset për të patur rezultate të larta janë të mëdha. Për më tepër, literatura argumenton se ekziston një lidhje e drejtë midis kualifikimit të stafit dhe rezultateve të institucionit ku ata punojnë, duke ndikuar në këtë mënyrë edhe në ekonominë e vendit në tërësi, pra kapitali human ka dhe një impakt makroekonomik. Kjo ndodh për arsye se kapitali human është tepër i rëndësishëm, pasi ai e zhvillon ose jo një njësi ekonomike.

Studimet në çdo periudhë tregojnë se ndaj zhvillimit të kapitali human duhet treguar një kujdes i veçantë, duke ditur rëndësinë e tij në zhvillimet ekonomike dhe sociale, sidomos sot në epokën e globalizimit. Ndryshe nga disa vite më parë kur tregjet ishin të mbyllura dhe njësitë ekonomike në mënyrë natyrale u krijoheshin kushtet e favorshme për zhvillim, pasi konkurrenca ishte e vogël, sot zhvillimet teknologjike dhe zhvillimi ekonomik kërkon specialistë të mirëfilltë për çdo proces pune.

Qasja standarde ekonomike e sheh kapitalin njerëzor si një grup të aftësive apo karakteristikave që rrisin produktivitetin e punonjësit. Ky përcaktim është i vlefshëm dhe në shumicën e rasteve është një përcaktim praktik dhe i mjaftueshëm. Megjithatë, është mirë që të bëjmë disa dallime të mënyrave alternative të të menduarit mbi kapitalin njerëzor bazuar në teoritë kryesore në këtë fushë. Një numër i madh teorish janë përdorur si korniza për të përshkruar rëndësinë e arsimit në

zhvillimin ekonomik dhe të sipërmarrjeve për të arritur suksesin e të dyja palëve dhe të suksesit të biznesit në shoqëri.

Një klasifikim i mundshëm mund të jetë:

(1) Pikëpamjet e Becker - Teoria me e njohur është ajo e kapitalit human të Becker në vitin 1975. Kjo teori e zgjeroi analizën ekonomike të kryer në nivel mikro edhe për një sërë sjelljesh njerëzore dhe sugjeroi që njohuritë dhe kompetencat mund të rritin aftësinë njohëse dhe të çojnë në aktivitete efektive.

Literatura shkencore dallon midis kapitalit human në përgjithësi që i referohet arsimit të përgjithshëm dhe eksperiencave praktike dhe kapitalit human specifik, i cili i referohet edukimit profesional dhe eksperiencave shumë specifike të lidhura ngushtë me aplikacione të veçanta në lidhje me një aktivitet dhe kontekst të caktuar (Becker, 1975).

Kapitali njerëzor është në mënyrë të drejtpërdrejtë i dobishëm në procesin e prodhimit. Duke u shprehur në mënyrë eksplicite, kapitali njerëzor rrit produktivitetin e punonjësit në të gjitha detyrat, edhe pse ndoshta në mënyra të ndryshme për detyra, institucione apo situata të ndryshme. Në këtë pikëpamje, edhe pse roli i kapitalit njerëzor në proceset e prodhimit mund të jetë mjaft i ndërlikuar, ka një kuptim në të cilin ne mund të mendojmë për atë si një objekt një dimensional, stokut e njohurive apo aftësive të një individi.

(2) Pikëpamjet e Gardener - Sipas këtij autori ne nuk duhet të mendojmë për kapitalin human si një objekt një dimensional, por si një tërësi me shumë dimensione dhe shumë lloje aftësish. Një version i thjeshtuar i kësaj qasje do të theksonte aftësitë mendore përballë atyre fizike. Është pagëzuar si qasja Gardener bazuar në punën e psikologut social Howard Gardener, i cili kontribuoi në zhvillimin e teorisë së shumë-inteligjencave, veçanërisht duke theksuar shembuj të gjenive dhe personaliteteve të famshme që kanë qenë shumë të “pakualifikuar” në disa dimensione të tjera.

(3) Pikëpamja Schultz/Nelson-Phelps - Sipas këtij autori kapitali human duhet parë kryesisht si kapaciteti për t’u përshtatur. Sipas kësaj qasjeje, kapitali njerëzor është veçanërisht i dobishëm në trajtimin e situatave “të çekuilibruara”, ose në përgjithësi në situata në të cilat ka një ndryshim dhe individët duhet të përshtaten me këtë.

(4) Pikëpamja Bowles-Gintis - Ky autor, kur flet për “kapitali human”, flet për aftësinë e individëve për të punuar në organizata dhe duke iu bindur urdhrave, pra aftësia për t’u përshtatur me hierarkinë kapitaliste të shoqërisë. Sipas kësaj pikëpamje, roli kryesor i institucioneve arsimore është që të instalojë te individët ideologjinë “e saktë” dhe një qasje të tillë ndaj jetës.

(5) Pikëpamja e Spenz - Pikëpamja e Spenz na thotë që masat e vëzhgueshme të kapitalit njerëzor janë më shumë një sinjal për ekzistencën e aftësive dhe karakteristikave të pavarura dhe shumë të dobishme në procesin e prodhimit.

(6) Pikëpamjet e Amartia Sen - Një nga ekonomistët socialë më të njohur të viteve të fundit, Amartia Sen thotë që roli qendror i akumulimit të kapitalit human ndikon në mirëqenien sociale në dy mënyra të ndryshme (Sen, 1997). Sipas Sen, nga njëra anë, ai rrit në mënyrë të drejtpërdrejtë cilësitë njerëzore dhe aftësitë e punonjësve për prodhimin ekonomik dhe shkëmbimet tregtare. Nga ana tjetër, kapitali human në mënyrë indirekte rrit mundësitë individuale, duke u dhënë njerëzve mundësi dhe shanse të reja për ta pasuruar dhe bërë jetën e tyre më të mirë.

Kështu, për të kuptuar lidhjet midis proceseve të akumulimit të kapitalit human dhe rritjes së aftësive, ne duhet të modelojmë sesi këto dy koncepte janë të lidhura reciprokisht. Duke bërë këtë, Sen thotë që ne duhet të përdorim dy teori të njohura që shpjegojnë çfarë janë aftësitë e njeriut dhe çfarë është kapitalit human.

Ndërsa një autor me zë në fushën e kapitalit human Theodore W. Schultz në librin e tij “The American Economic Review” (1961), argumenton mjaft qartë rëndësinë e investimit në kapitalin human. Në këtë libër, Schultz tregon lidhjen që ekziston midis zhvillimit të kapitalit human dhe zhvillimit të njësisë ekonomike si dhe rritjes ekonomike të vendit. Pra e parë dhe në pikëpamjen makro, investimi në kapitalin human ndikon mjaft në zhvillimin ekonomik.

Edhe autorë të tjerë kanë treguar rëndësinë e kapitalit human në dështimin, mbijetesën, dhe mundësitë e rritjes së bizneseve të reja [3].

3. SHQIPËRIA, MIGRIMI DHE KAPITALI HUMAN

Në Shqipëri zhvillimi i kapitalit human formësohet nga politika të ndryshme, duke përfshirë këtu në mënyrë të veçantë arsimin dhe trajnimin, politikat mbi punësimin dhe tregun aktiv të punës, si dhe çështjet e politikave ndërsektoriale që lidhen me barazinë dhe përfshirjen sociale, konkurrencën dhe inovacionin. Sfidat e arsimit dhe trajnimit në Shqipëri janë shumë të rëndësishme.

Duke rritur aftësitë individuale, kompetencat dhe njohuritë, kapitali human akumulohet dhe ai rrit lirinë individuale, duke bërë të mundur që vetë-fuqizimi, përfshirja civile dhe pjesëmarrja sociale të bëhen më lehtë të arritshme. Shumë studime kanë nënvizuar dhe provuar që kapitali human është një faktor kyç për zhvillimin e sipërmarrjes, p.sh., Corbett [5] tregoi që në procesin e identifikimit të mundësive për investime të ndryshme ekonomike njohja më bazën e njohurive kryesore është shumë e rëndësishme, sepse ajo shërben si një bazë për ndërveprimin me eksperiencat e reja, dhe gjithashtu përdoret si pika e nisjes për të interpretuar dhe kuptuar zhvillimet e reja.

Ndër arsytet më të rëndësishme që i kanë shtyrë shqiptarët drejt vendeve të tjera, të parat përmenden gjithmonë ato ekonomike, duke përfshirë këtu përmirësimin i standardeve të jetesës, punësimin më të mirë, dhe në disa raste edhe arsytet për një arsimim më të mirë. Ndër të dhënat demografike

(INSTAT, 2013), shumica e emigrantëve kanë qenë fillimisht meshkuj dhe pastaj kanë ndodhur bashkimet familjare, duke marrë në vendin ku ata janë vendosur gratë dhe fëmijët. Kryesisht punësimi është drejtuar drejt këtyre sektorëve: ndërtim, bujqësi, prodhim, hoteleri, dhe për gratë më shumë si punëtore shtëpie, në sektorin e kuzhinës dhe hoteleri.

Gjatë dy dekadave të fundit, migracioni i shqiptarëve ka qenë i lidhur ngushtë me familjen dhe kjo lidhje ka qenë arsyeja për të forcuar dhe për t'u bërë forma më e rëndësishme e migrimit të ligjshëm të shqiptarëve në vendet e tjera. Huluntuesit e ndryshëm pajtohen me faktin që familja luan një rol vendimtar gjatë procesit të migracionit, duke pasur parasysh se ndryshimi i vendit të banimit është një ngjarje e rëndësishme që ka në vetvete edhe mundësitë e reja, dhe po ashtu edhe rreziqe.

Gjatë mbledhjes së të dhënave në kuadër të përgatitjes të studimit që kam bërë me emigrantë shqiptarë, ajo që kam vërejtur nëpër intervistat e realizuara është që, edhe pse këto familje në pamje të parë janë krejtësisht të ndryshme, gjatë takimeve dhe bisedave me ta vërehen shumë gjëra dhe modele të ngjashme. Ata u larguan nga Shqipëria duke kërkuar punë dhe kushte më të mira jetese. Ata vinin nga modelet e familjes tradicionale në Shqipëri, por gjatë procesit të emigrimit, shumë nga këto mekanizma janë dobësuar dhe modeli tradicional i marrëdhënieve familjare dhe presionet e forta të brendshme dhe të jashtme në vendin pritës kanë sjellë ndryshime psikologjike, ekonomike dhe sociale. Këto familje sot janë më të fokusuar në mirëqenien e tyre familjare, por në rastet kur familje të tjera vendosen afër tyre, i mbështesin familjet e tjera gjatë procesit të integrimit. Ndërsa kushtet e reja ekonomike i kanë inkurajuar këto familje të veprojnë si njësi të veçanta ekonomike në procesin e migrimit. Kjo mund të identifikohet si një lëvizshmëri për të arritur një përmirësim të kushteve sociale dhe ekonomike dhe një përmirësim të kushteve të punës, duke përfituar këtu dhe nga pjesëmarrja në skemat e sigurimeve shoqërore, qasjen drejt një punësimi formal dhe të pasurit e një vendi pune me status dhe pagë më të lartë.

Në lidhje me strategjinë e integrimit, të dhënat tregojnë se, ndonëse ka shumë dallime në mënyrën se si familjet dhe emigrantët shqiptarë janë të integruar në Greqi, ka tendenca shumë pozitive në proceset e integrimit. Gjenerata e dytë e fëmijëve që kanë lindur në Greqi ose kanë shkuar atje në një moshë të vogël, kanë qenë faktorë vendimtarë për një integrim të suksesshëm. Elementet e identifikuar si më të rëndësishëm për integrimin janë:

(a) komunikimi dhe gjuha; (b) shoqërizimi me familjet greke/të tjera; (c) njohja me zakonet, traditat dhe sistemet e vlerave të vendit pritës; (d) përfshirja në aktivitetet shoqërore, veçanërisht ato që kanë të bëjnë me edukimin shkollor të fëmijëve; (e) demonstrimet e identitetit jo konfliktual; dhe (f) kontaktet me familjarët në Shqipëri.

Por, në të njëjtën kohë kur zhvillojnë strategjitë e integrimit, emigrantët zhvillojnë edhe një sërë

lidhjesh ndërpersonale familjare dhe miqësore në Shqipëri. Ata ndërtojnë rrjete ndërkombëtare të komunikimit dhe marrëdhënieve. Janë këto rrjete sociale që i lidhin ata me familjen dhe të afërmit në Shqipëri dhe i ndihmojnë ata të kapërcejnë vështirësitë dhe problemet e integritimit. Kontaktet e rregullta në formë të vizitave, videove, komunikimit nëpërmjet medias sociale, telefonave, dhe në vitet e fundit dhe ndërtimi i shtëpive në vendet e origjinës, kanë nxitur lidhjet shoqërore dhe praktikat kulturore me vendin e origjinës. Të dhënat tregojnë se tashmë këto familje të vendosura në Greqi, apo dhe në vende të tjera, ndërtojnë në nivele të ndryshme jetën e tyre midis vendit ku kanë emigruar dhe qyteteve dhe fshatrave të tyre amtare.

Këto familje, por dhe ata individë që jetojnë vetëm, kanë ndërtuar mekanizma të ndryshëm për të mbajtur marrëdhëniet simbolike dhe reale me atdheun e vjetër. Familjet shqiptare kanë krijuar një jetë të integruar me jetën kulturore dhe sociale në Greqi dhe ndërkohë i kanë rritur mbajtjen e kontakteve të vazhdueshme të dashurit e tyre në Shqipëri, të shprehura në formën e vizitave të shpeshta, kontakteve të rregullta, shkëmbimit të dhuratave dhe fotografive, dhe herë pas here marrjes së vizitorëve familjarë nga Shqipëria. Udhëtimet në Shqipëri janë gjithashtu më të shpeshta dhe fëmijët i kalojnë shumë herë pushimet verore në Shqipëri me gjyshërit.

Në lidhje me migrantët e kthyer, është i rëndësishëm për t'u përmendur studimi i ETF, 2007 me emigrantë të kthyer. Ky studim ka treguar se rreth 94.0% e emigrantëve kanë punuar për periudha ta gjata kohore si punëtorë të paguar në profesione që nuk donin shumë kualifikime dhe për këtë arsye aftësitë e tyre kualifikuese nuk kanë pësuar përmirësime, dhe shumë herë ka rezultuar që ata kanë punuar në profesione që kanë qenë më poshtë nivelit të tyre të kualifikimeve. Ky raport tregon që vetëm rreth 10.2% e migrantëve të kthyer kanë rritur nivelin e tyre të aftësive. Ndërsa të pyetur për arsyet e tyre për t'u kthyer në Shqipëri klasifikohen në katër grupe kryesore: të kthyer nga autoritetet e vendit të migrimit, pasi ata nuk kishin dokumentacion përkatës ose sepse leja e tyre kishte skaduar, dhe arsyeja e dytë është mosintegrimi në tregun e punës në vendin pritës, duke mos gjetur punë, apo puna që ata kishin gjetur ishte pak e paguar, apo u mbaroi kontrata e punës.

Emigrantë të tjerë të kthyer për arsye familjare ose psikologjike, të tilla si 'të bashkoheshin me familjen', 'prindërit/bashkëshortët dëshironin që unë të kthehesha', 'të martohesha' dhe 'të kalonim pjesën tjetër të jetës sime në vendin tim të origjinës'. Së fundi, ka emigrantë të suksesshëm (7.7% të kampionit) që u kthyen pas realizimit të planeve të tyre origjinale për fillimin e një biznesi ose sepse i kishin kursyer para të mjaftueshme.

Në kthimin e tyre në Shqipëri, 74.3% e të anketuarve gjetën një punë pas një periudhe mesatare kërkimi prej 3.4 muajsh. Për më tepër, ekziston një marrëdhënie pozitive ndërmjet migrimit të kthyer dhe vetëpunësimit. Anketa tregon se 51.5% e migrantëve të kthyer u bënë vetëpunësuar ose punëdhënës. Emigrantët e mbetur gjetën punësim të paguar. Çështje të reja kanë lindur në lidhje

me menaxhimin e migracionit: kapitali njerëzor, social dhe financiar i migrantëve duhet të përdoret në një mënyrë që do të përfitojë si nga vendet pritëse, dhe ato dërguese.

Migrimi është një faktor i rëndësishëm dhe për zbutjen e varfërisë, kjo është provuar dhe testuar në shumë studime, të dhëna zyrtare dhe hulumtime të ndryshme. E konfirmojnë këtë dhe studimet e autorëve të huaj si [6]; [8]. Çfarë është më pak e qartë, është marrëdhënia midis zbutjes së varfërisë si pasojë e migrimit dhe remitancave dhe dëshirës pse akoma shqiptarët duan të emigrojnë. Këtu ndikojnë ndoshta dhe “efekt e dukshme” me të cilat migrimi nxit migrimin e mëtejshëm.

Bazuar në vëzhgimet e detajuara në Shqipërinë Jugore, Nicholson argumenton se remitancat janë një mjet zhvillimi, duke i bërë njerëzit të mos emigrojnë, veçanërisht kur të kthyerit janë në gjendje të mikrofinancojnë iniciativa të reja, siç janë teknikat bujqësore të përmirësuara, dyqanet dhe shërbimet e tjera [14]. Krahas përdorimit të përditshëm të këtyre të ardhurave, një pjesë e tyre përdoren për të financuar projekte të vogla biznesi të tilla si dyqane, bare, restorante dhe hotele turistike. Në vitet e fundit janë rritur edhe investimet në përmirësimin e bujqësisë, siç janë ngritja e serave, përmirësimi i pajisjeve për kultivim, plehrat e vogla dhe dyqanet e pesticideve për fermerët lokalë etj. Sektorë të tjerë të investimeve janë garazhet e makinave dhe materialet e ndërtimit e prodhimit.

Por në lidhje me situatën në Shqipëri, këto dëshmi ngelen të kufizuara sepse më shumë janë të bazuara në kërkime cilësore dhe studime rasti, që gjithsesi i bëjnë këto të jenë të kufizuara dhe duke treguar kështu përfundime jo shumë të sakta. Siç u përmend më sipër, studimet e [14] ofrojnë disa dëshmi se si të kthyerit përdorin kursimet e fituara jashtë vendit për të financuar mikro-ndërmarrje dhe për të blerë pajisje për rritjen e produktivitetit në aktivitetet ekzistuese. Përveç kësaj, puna jashtë vendit për migrantët është një mundësi e të mësuarit për të rritur aftësitë e tyre në mënyrë që, kur të kthehen, të jenë të aftë dhe të kenë mundësi të hapin biznese të ngjashme me ato të cilat kanë punuar jashtë vendit.

Kjo kontribuon në të ardhura nga më shumë burime për ekonomitë familjare dhe i ndihmon këto familje që të varen sa më pak nga remitancat, të cilat në vitet e fundit, për shkak të krizës ekonomike botërore dhe për faktorë të tjerë socialë, janë ulur ndjeshëm. Mbështetja në sektorin e biznesit të vogël si një faktor rritjeje mund të jetë një strategji e rëndësishme për Shqipërinë, duke qenë se vendi vazhdon të vuajë një nivel të lartë papunësie dhe arritjet në uljen e varfërisë nuk janë ato që priten dhe që promovohen, përderisa të siguruarit e një kapitali fillestar dhe me njohuri jo shumë të mira teknike përbëjnë një pengesë për zhvillimin ekonomik në vend. Në këtë mënyrë emigrantët e kthyer dhe të ardhurat që vijnë nga emigracioni, bëhen një mundësi për zhvillim nëpërmjet përdorimit të kursimeve nga puna në emigrim, aftësitë e fituara gjatë asaj periudhe dhe krijimi i rrjeteve transnacionale të këtyre migrantëve të kthyer. Në këtë mënyrë merr rëndësi shumë të

madhe ky grup, sidomos për shkak të kapitalit financiar që zotërojnë migrantët dhe të aftësive të tyre profesionale.

Tashmë janë një komunitet i ri i pranishëm në Shqipëri. Disa u kthyen vullnetarisht për shkak të krizës financiare, paqëndrueshmërisë dhe pasigurisë dhe flukseve të reja të migracionit në Evropë (si flukset e emigrantëve nga Siria), ose për shkak se ata janë deportuar për shkak të refuzimit të statusit si azil kërkues apo emigrantë të paligjshëm.

Pra emigracioni mund të ndikojë pozitivisht në jetën ekonomike, sociale dhe kulturore të vendit. Është e nevojshme që këto ndikime të jenë sa më pozitive, duke u shoqëruar me marrjen e masave të suksesshme gjatë emigrimit në vendin pritës, po ashtu dhe në Shqipëri për ata migrantë që janë kthyer. Migrimi mund dhe duhet parë si një burim që mund të vihet në punë për të nxitur zhvillimin kombëtar. Remitancat kanë luajtur një rol më të rëndësishëm në nxitjen e rritjes mbresëlënëse të ekonomisë shqiptare që nga viti 1990, por duke qenë që këto flukse financiare janë në rënie, për rrjedhojë rikthimi i migrantëve dhe lidhjet e tyre me ata që vazhdojnë të jetojnë në vende të tjera, do të ndikojë pozitivisht në ekonominë vendase, në zbutjen e varfërisë dhe në përmirësimin e kapitalit human.

Inkurajimi i emigrantëve për t'u kthyer dhe ngritjen e bizneseve të reja dhe nxitjen e integritit të këtyre bizneseve në rrjete ndërkombëtare me produktivitet të lartë, mund të gjenerojë përfitime të rritjes ekonomike, fiskale dhe të punësimit dhe të jetë një rrugë shtesë për të shfrytëzuar potencialin e zhvillimit që sjell migrimi.

Konsensusi i përgjithshëm është se vërehen dy aspekte të ndërlidhura: suksesi personal, që përfshin sigurinë sociale dhe ekonomike për migrantin si një individ ose anëtar i familjes në bashkësinë lokale dhe aspekti i dytë është kontributi që ato sjellin në zhvillimin ekonomik dhe social në vend. Kthimi i emigrantëve i jep një shtysë të re zhvillimit të tregut të punës dhe avancimit të teknologjisë dhe këta emigrantë bëhen një nxitje e vërtetë për zhvillimin e komunitetit lokal ku investojnë kursimet e tyre në biznese të vogla, përdorin aftësitë dhe njohuritë e tyre të fituara, krijojnë vende pune dhe përmirësojnë ekonominë e tregut.

Referenca

[1] Akhtar, S. (1999). *Immigration & Identity: Turmoil, Treatment & Transformation*. Northvale, NJ: Jason Aronson, 112–118.

[2] Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., & Vedder, P. (2006). *Immigrant youths:*

acculturation, identity, and adaptation.

Applied Psychology, 55(3), 303–332.

[3] Brüderl, Josef, Peter Preisendörfer, and Rolf Ziegler (1992): *Survival Chances of Newly Founded Business Organizations.* *American Sociological Review*, 57: 227-

- 242.
- [4] Castells, M. (2010). *The rise of the network society: The Information Age: Economy, society and culture*. New York, NY: Wiley-Blackwell, 427–449.
- [5] Corbett, M. (2007). *Learning to leave: The irony of schooling in a coastal community*. Black Point, NS: Fernwood Publishing Company, 251 – 260.
- [6] De Soto, H., P. Gordon, I. Gedeshi and Z. Sinoimeri 2002. *Poverty in Albania. A Qualitative Assessment*. Washington DC: World Bank Technical Paper 520.
- [7] Hobsbawm, E. (1992). *Nations and nationalism since 1780*. Cambridge: Cambridge University Press, 193–198.
- [8] King, R., N. Mai and M. Dalipaj 2003. *Exploding the Migration Myths. Analysis and Recommendations for the European Union, the UK and Albania*. London: The Fabian Society and Oxfam, 93– 98.
- [9] Lijtmaer, R. M. (2001). *Splitting and nostalgia in recent immigrants: Psychodynamic considerations*. Journal of the American Academy of Psychoanalysis, 29(3), 427–438.
- [10] Marlin, O. (1994). *Special issues in the analytic treatment of immigrants and refugees*. Issues in Psychoanalytic Psychology, 16(1), 7–16.
- [11] Marcus, P. (2001). *Loss and renewal*. In P. Suedfeld (Ed.), *Light from the ashes* (pp. 421–429). Detroit, MI: The University of Michigan Press.
- [12] Mehta, P. (1998). *The emergence, conflicts, and integration of the bicultural self: psychoanalysis of an adolescent daughter of South Asian immigrant parents*. In S. Akhtar and S. Kramer (Eds.), *The colours of childhood: Separation individuation across cultural, racial and ethnic diversity* (pp. 129–168). Northvale, NJ: Jason Aronson, Inc.
- [13] Mirsky, J. (1991). *Language in migration: separation and individuation conflicts in relation to the mother tongue and the new language*. Psychotherapy, 28(4), 618–624.
- [14] Nicholson, B. 2001. 'From Migrant to Micro-entrepreneur: Do-It-Yourself Development in Albania', South-East Europe Review, 4(3): 39-41.
- [15] Smith, A. D. (2007). *Nationalism in decline?* in M. Young et al. (eds.), *Nationalism in a Global Era*. NY: Routledge, 16–29.
- [16] Yaglom, M. (1993). *Role of psycho-cultural factors in the adjustment of Soviet Jewish refugees: Applying Kleinian theory of mourning*. Journal of Contemporary Psychotherapy, 23(2), 135–145.